

KÂLÂYÎ-ZÂDE AHMED MÜNİB VE DİVANI'NDA EHL-İ BEYT SEVGİSİ

Muzaffer KARATAŞ²

Öz

Kâlâyî-zâde Ahmed Münib 19. yüzyıl şairlerindedir. Tezkirelerde veya kaynaklarda hayatı hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. İstanbul'da doğan Kâlâyî-zâde'nin dedesi kumaşçılık yapan bir tüccardır. Şairin asıl adı Ahmed Münib'dir. 'Kâlâyî Mehmed Efendi'nin oğludur. 25 Zilhicce 1292'de (22 Ocak 1876) vefat etmiştir. Şair, babasının yanında kumaşçılık mesleği ile de ilgilenmiştir. Kumaşçılık mesleğini kısa bir süre devam ettirdikten sonra Fatih Camii'nde ders almaya başlamıştır. Burada Arapça ve Farsça ile dönemin pozitif ilimlerini ve dinî bilgilerini öğrenmiştir. Şairin bilinen tek eseri olan Divanı'dır. Bu eserin tek nüshası vardır. Şiirlerinde divan şiiri geleneği çizgisinden ayrılmayan Kâlâyî-zâde Ahmed Münib, şiirlerinde Münib mahlasını kullanmıştır. Şiirlerinde Kerbelâ olayına oldukça fazla değinen ve Ehl-i Beyt sevgisini dile getiren Kâlâyî-zâde Ahmed Münib, divanında Hz. Ali başta olmak üzere Hz. Hasan ve özellikle Hz. Hüseyin'e olan sevgisini ve bağlılığını ifade etmiştir. Münib, divanında, Kerbelâ olayı üzerine çokça mersiye yazmıştır. Kendini Âl-i abâ'nın bir kulu ve kölesi olarak tanımlayan Kâlâyî-zâde Ahmed Münib, Âl-i Abâ'ya olan sevgi, hürmet ve hayranlığını şiirlerinde dile getirmektedir. Çalışmada, Kâlâyî-zâde Ahmed Münib'in hayatı, edebî kişiliği ve divanı hakkında bilgi verilecek, Münib divanında yer alan Ehl-i Beyt sevgisi anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kâlâyî-zâde Ahmed Münib, Ehl-i Beyt, Kerbelâ, Hz. Hüseyin, Divan Şiiri.

¹ Yukarıda adı geçen eser, Dr. Öğrt. Üyesi Ömer DEMİRBAĞ danışmanlığında tarafımızca yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Künye: Kâlâyî-zâde Ahmed Münib Dîvânı (İnceleme-Metin-Dizin), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Van, 2012.

² Dr., MEB,Kahta/Adıyaman, muzaffer.karatas@hotmail.com, orcid.org/0000-0001-9793-3533

KÂLÂYÎ-ZÂDE AHMED MUNİB AND THE LOVE OF THE EHL-İ BEYTİN HİS DIVAN

Abstract

There is not enough information in the sources about life of Kâlâyî-zâde Ahmed Münib. He is one of the 19th century poets. Kalayî-zade was born in Istanbul. The real name of his is Ahmed Münib. His grandfather is a fabric maker in İstanbul. He is the son of ‘Kâlâyî Mehmed Efendi’. He died on 25 Dhul-Hijjah 1292 (January 22, 1876). He worked as a clothier for a while with his father. Later, he left his profession as a fabric maker and started his lessons in Fatih Mosque. He learned the positive sciences and religious knowledge of the period, besides Arabic and Persian. There is only one copy of this poet. Kâlâyî-zâde Ahmed Münib did not go beyond the tradition of divan poetry in his poems, used the pseudonym Münib in his poems. Kâlâyî-zâde Ahmed Münib, who frequently deals with the love of the Ahl-i bayt and the event of Karbala in his poems, includes Hz. Ali, Hz. Hasan and especially Hz. Hüseyin. He expressed his love and devotion to Hüseyin. He wrote many dirges on the Karbala event in his divan. Kâlâyî-zâde Ahmed Münib, who defines himself as a servant and slave of Âl-i Abâ, expresses his love, respect and admiration for Âl-i abâ in his poems. In this study, information about the life, literary personality and divan of Kâlâyî-zâde Ahmed Münib will be given, and the poet’s love for the Ahl-i Bayt in the Münib divan will be tried to be explained.

Keywords: Kâlâyî-zâde Ahmed Münib, Ahl-i Bayt, Karbala, Hz. Hussein, Divan Poetry.

GİRİŞ

19. yüzyıl, Osmanlı Devleti’nin hem siyasi hem ekonomik hem de kültür ve sanat anlamında gücünü yavaş yavaş yitirdiği bir dönem olmuştur. Osmanlı Devleti, ülkeyi kurtarmak adına birçok alanda çeşitli reformlar yapmış ve bu dönemde yapılan bu reformlardan olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Bu değişim ve gelişim kendisini edebî metinlerde de göstermiştir. Elbette ki edebî eserler yazıldığı dönemin aynası olmuşlardır. Bunun yanında kimi edebî eserlerde ise toplumu derinden etkileyen olaylar tarihsel süreç içerisinde her dönemde dile getirilmiş ve canlılığını korumuştur. Divan şiiri bu yönüyle pek çok tarihî, dinî ve sosyal olaylara örnek olabilecek metinlerle bir hazinedir.

İstanbul, Osmanlı Devletinin kültür, sanat ve bilim merkezlerinin başında gelmektedir. Çok zengin bir kültür birikimine sahip olan İstanbul, birçok tanınmış şairin yanında Kâlâyî-zâde Ahmed Münib gibi kaynaklarda ve tezkirelerde adını pek duymadığımız şairleri de yetiştirmiştir.

“Ev halkı” anlamına gelen ‘Ehl-i Beyt, Ehlü’l-Beyt’ terkihi ev sahibiyle onun eşini, çocuklarını, torunları ve yakın akrabalarını kapsar. Cahiliye devri Arap toplumunda kabilenin hâkim ailesini ifade eden Ehl-i Beyt tabiri, İslâmî dönemden itibaren günümüze kadar sadece Hz.

Peygamber'in ailesi ve soyu mânasına gelen bir terim olmuştur (Öz, 1994, s. 498-501). Ehl-i Beyt'in kapsamına Hz. Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin; ayrıca imam kabul edilen diğer dokuz imam da girmektedir.

Kerbelâ hadisesi, tüm İslam âlemini derinden yaralayan olaylardan biridir. Bu hazine olay, Hz. Muhammed'in "Benim dünyada öpüp kokladığım reyhanım" diye nitelendirdiği sevgili torunu Hz. Hüseyin ve beraberindeki yetmiş iki kişinin 10 Muharrem 61/ 10 Ekim 680'de Kerbelâ'da şehadetiyle sonuçlanan trajik bir olaydır. Yüzyıllar içinde birçok halk ve divan şairi tarafından şiirlerde işlenen bu vahim hadise, tüm Müslümanların vicdanlarında derin izler bırakmıştır.³

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb'in divanında Ehl-i Beyt sevgisinin ve bağlılığının olduğu, başta Hz. Hüseyin olmak üzere Kerbelâ'da şehit edilen kişiler üzerine yazılmış olan şiirler bulunmaktadır.

1. KÂLÂYÎ-ZÂDE AHMED MÜNİB'İN HAYATI, ŞÂİRLİĞİ VE DİVANI

1.1. Hayatı

19. yüzyıl şairlerinden Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb'in hayatı hakkında tezkirelerde veya kaynaklarda fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Kâlâyî-zâde, İstanbul'da doğmuştur ve dedesi İstanbul'da kumaşçılık yapan bir tüccardır. Şairin asıl adı Ahmed Münîb'dir. Kâlâyî Mehmed Efendi'nin oğludur. 25 Zilhicce 1292'de (22 Ocak 1876) vefat etmiştir. Hayatı hakkındaki bilgilere divanından yapılan çıkarımlardan ve az da olsa kaynaklardan ulaşılmaya çalışılmıştır. Şairin babası Mehmed Emin Efendi, bir müddet Mahmutpaşa'nın başındaki bir handa babasının kumaş dükkanında kumaşçılık yaptığından şair, Kâlâyî (kumaşçı) mahlasını kullanmıştır. Şair, babası ile birlikte kısa bir süre kumaşçılık yapmıştır. Bu iş serüveninden sonra Fatih Camii'nde ders almaya başlamıştır. Burada Arapça ve Farsça ile dönemin pozitif ilimlerini ve dinî bilgilerini öğrenmiştir. Daha sonra da kadılık yapmıştır. Ahmed Münîb de kendisi gibi şair olan babası Refi-i Kâlâyî isminden yola çıkarak Kâlâyî-zâde ismiyle şiirler yazmıştır.

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb'in ailesi hakkındaki sınırlı bilgilere divanındaki beyitlerden ulaşılabilmektedir. Babası Refi-i Kâlâyî'dir (d.1760-ö.1823). Annesi Zübeyde Hanım,

³ Kerbelâ Vakası ve Ehl-i Beyt konusunda daha önce birçok eserde söz edildiğinden dolayı, olayın gelişimi ve sonuçları için bakılabilecek kaynaklar şunlardır: Alp, G. (2020). Türk edebiyatında Kerbelâ hadisesi: Konuyu kendi realitesine uygun konumlandırma çabası -eksiklikler, tespitler, literatür-. *International journal of filologia*, (4) , 56-89); Alp, G. (2021). Seyyid Süleyman Aşkî'nin Kerbelâ hadisesine dair risalesi: Hülâsa-i vâveylâ seyyidü'ş-şühedâ. e-*Şarkiyat ilmi araştırmalar dergisi*, 13(2), s.729 – 747; Fıglalı, E. R. (1998). "Hüseyin", *DİA*, C 18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 518-521; Karataş, M. (2021). Mirzâ Muhammed Nakî (Kumrî)'nin Kenzü'l-Mesâib'i üzerine. *Mecmua*, (6-11) s.119-134; Üzüm, İ. (1998). "Hüseyin-Literatür", *DİA*, C 18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 521-524; Öz, M. (2018). Ehl-i Beyt, *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 10, s.s. 498-501;Uludağ, S. (2018). Âl-i Abâ, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.2, s.s. 306-307; Güngör Ş. (2003). "Maktel", "Maktel-i Hüseyin", *DİA*, C 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 455-457.

babasının vefatından on üç sene sonra vefat etmiştir. Şairin İsmail Rıza adında bir kardeşinin olduğu babası Refi-i Kâlâyî'nin divanındaki şu tarihlerden anlaşılmaktadır.

Ref-i Kâlâyî, 1212 (1797-1798) yılında doğan oğlu İsmail Rıza için şu tarihi düşürmüştür:

İsm ü mahlas mevlid-i târihidir İsmâil Rızâ

Gûşına tekbîr ile nâmun koyup Didim Refî'i 1212 [2a/4]

Besmele ile toğdı/İsmâil Rızâ

1212 1212

1216 (1801-1802) tarihinde doğan diğer oğlu Ahmed Münîb'in doğumu için ise aşağıdaki tarihi düşürmüştür:

Mu'cem ü mühmel dü-târih oldı mısra 'da Refî'

Fer virip bu dehre toğdı nev-sürûr Ahmed Münîb 1216

Düşürülen bu tarihlerden hareketle Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb'in 1801/1802 yılında doğduğu anlaşılmaktadır. Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb, Sicill-i Osmanî'den alınan bilgilere göre 1875 yılında vefat etmiştir. Bir divan oluşturabilecek kadar da şiir yazar Münîb, divanının baş tarafında 1859 tarihinde Ali Nuri adında bir oğlunun dünyaya geldiğini şu şekilde ifade etmiştir:

Toğdı menkut subh u dem mevlûd-ı târih-i Münîb

Basdı dünyâya kadem pîr ola oğlum 'Alî Nûrî [3a/2]

Subh-dem, 28 Ramazan 75 (1275) Vakt-i şâfi'

Du'a birle dedim Münîb anın Mevlûd-ı târihin

'Alî Nûrî kadem basdı cihâna nev-sürûr oldı [3a/1]

28 Lâ 75 (1275)

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb'in oğlu olan Ali Nuri hakkında Sicill-i Ahvâl defterlerinde şu bilgilere yer verilmiştir: Ali Nuri devlet görevi bulunan biridir. 1856 senesinde İstanbul'da doğmuştur. At cambazlığı sanatı ile meşgul olmuştur. Fatih Rüşdiye mekteplerine devam ederek mutat olan dersleri okumuştur. Türkçe kitabet yazabilir. Şehâdetnamesi yoktur. 1874 yılında 18 yaşında Telgraf ve Posta Nezareti'nde muhasebe kalemine girmiştir. 1903 senesi itibariyle maaşı devam etmektedir.

Ankara Posta ve Telgraf Arşivi'nde Ali Nuri'nin dosyası bulunmamaktadır. Bu nedenle Kâlâyî-zâde'nin aile şeceresine ait bilgilerimiz oğlu Ali Nuri ile son bulmuştur.⁴

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb, babası Refî-i Kâlâyî'ye ait olan divanı 1867 yılında bastırmıştır. Bu divanın başında bir de mukaddime yazmıştır. Refî-i Kâlâyî'nin divanının Ankara Milli Kütüphanedeki nüshasının baş tarafındaki “*sâhib-i kitâb Ahmed Münîb Efendi ferzend-i Kâlâyî*” kaydından yazmanın Kâlâyî'nin oğlu Ahmed Münîb'e ait olduğu anlaşılmaktadır.

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb, 1801-1875 yılları arasında yaşamış ve 74 yaşında vefat etmiştir. Mezarı İstanbul'da anne, baba ve kardeşi ile yan yanadır (Olgun, 1949, s. 3).

1.2. Şairliği

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb, şiir anlayışını belirttiği bir sebeb-i telif, manzum yazı ya da makale yazmamıştır. Onun şairliği hakkındaki fikirlerimiz, divanından ve kısmen de hayatından çıkaracağımız bilgilerden hareketle oluşturulmuştur. Şair, 19. yüzyılda divan şiirinin eski heyecan ve gücünü kaybetmeye başladığı bir dönemde, Osmanlı kültür coğrafyasının merkezi olan İstanbul'da yaşamıştır. Aslında İstanbul'da doğmuş olmak ve şair bir babaya sahip olma herhangi onun için olumlu sayılabilecek bir ayrıcalıktır. Münîb'in tüm bu niteliklere rağmen hacim olarak küçük bir divanı vardır. Bununla birlikte şiirleri akıcı ve divan şiiri geleneğine uygun bir özelliktedir.

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb, gazellerinde divan edebiyatı çizgisinin dışına çıkmadan şiirlerinde aşktan bahsetmiştir. Aşağıdaki beyit de bunun en güzel örneğidir.

Ey Münîbâ böyle bir zülf-i siyehkâr bulamazsın

Gezsen iklim-i Mısır Hind Yemeni tâ Çîn'e dek 33b[5]

Münîb'in şiirleri daha çok söz güzelliği üzerine kurulmuştur. Sanat yönü biraz zayıf olsa da şiirlerinde tevriye, telmih, teşbih gibi edebî sanatları kullandığı görülmektedir. Münîb, halk hikâyelerini ve dinî-tasavvufî literatürü de şiirlerinde işlemiştir. Neredeyse tüm divan şairlerinin en az birkaç beyitle telmihler yaptığı Leyla ile Mecnun ve Ferhat ile Şirin hikâyelerine Münîb de aşağıdaki beyitlerle telmih yapmıştır.

Hayâl-i hatt-ı hâlinle behey zülf-i şeb-arâ

Sabâh etdi dil-i Mecnûn okurken kıssa-i Leylâ [10b/1]

⁴ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, *Sicill-i Ahvâl Defteri*, 5/267

Gönülden yüce var mı kim tefekkür eyle Ferhâdı

Ki ‘aşk ile zemin-i dağı deldi baksana deyhâ [10b/2]

Ehl-i Beyt sevgisi Münîb’in şiirlerinde açıkça görülmektedir. Divandaki şiirlerin çoğunda Kerbelâ olayı, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin ve onlara duyulan sevgi ve bağlılık gibi konular işlenmiştir.

Hem tefekkür birle insaf eyle Allah ‘aşkına

Katre’i bârân cefâya nâ-tahammül Kerbelâ [9b/2]

Münîb, şiirlerinde divan şiiri geleneğinde en sık kullanılan aruz ölçülerini kullanmıştır. Şiirlerinde aruz hataları görülmektedir. Şair, kimi yerlerde aynı şiir içerisinde farklı aruz ölçüleri kullanmış, kimi yerlerde ölçüye bağlı kalmadan şiirini sürdürmüştür. Şairin kullanmış olduğu nazım şekilleri, kafiyeye ve redifler kendisinin şiir bilgisini göstermektedir. Ayrıca düşürdüğü tarihler de bu konudaki bilgisini ve tecrübesini yansıtmaktadır.

1.3. Divanı

“Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb’in tek eseri ‘Dîvân-ı Münîb’ adlı eseridir. Sadece babası Refî’î Kâlâyî’nin divanını bastırarak mukaddimesini yazmıştır.” (Aksoyak, 2001, s. 4) Bu yönüyle şairin pek de üretken olmadığı görülmektedir.

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb’in divanının tek nüshası vardır; eser Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 482 arşiv numarası ile kayıtlı bir el yazmasıdır. Bu nüsha ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

Söz başları, kenar cetvelleri ve mahlasları siyah yazılan bu nüsha kahverengi pandizot bez kaplı mukavva bir cilt içerisinde. Cetveller müzehheptir. Bu nüsha içinde 1 müsemmen, 2 na’t, 7 medhiye, 39 gazel, 2 beyit, 1 şarkı, 1 müseddes ve 1 kasideden ibarettir. 1 a’da Ağâhın bir gazeli, 1b, 2 a’da iki şarkı, 3 a’da iki manzum tarih, 46 b’de Refî-i Kâlâyî’nin, Pertev Paşa’nın, Zekâyî’nin ikişer beyti, 48 a’da Lütfî’nin birkaç beyti vardır. Divan, toplam 420 beyitten oluşmaktadır.

Genel itibariyle okunaklı ve düzgün bir şekilde yazılan eserde yapılan yanlışlıkların üzeri tek çizgiyle çizilmiş ve kenar cetveli dışına doğrusu yazılmıştır. Şiirlerinde Türkçe kelimeleri oldukça fazla kullanan şairin dili sadedir. Ayrıca, divanda bir de Farsça beyit bulunmaktadır.

2. DİVANDA YER ALAN EHL-İ BEYT SEVGİSİ

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb, divanında yazmış olduğu şiirlerin genellikle mahlas beyitlerinde kendisini Âl-i Abâ'nın bir sevdalısı olarak nitelendirmiştir. Şair, daima Ehl-i Beyt sevgisini dile getirmiştir. Ona göre Âl-i Abâ'yı seveni Allah da sever, onlara hıyanet edenler hakiki iman sahibi olamazlar. Şair, insanların Ehl-i Beyt'in kıymetini bilmediğini ve onlara hıyanet edenlerin de yüzlerinin kara olduğunu söylemiştir:

*Ki bunları seveni kim sever Allâh 'azîmü'ş-şân
Hıyânet eyleyen Âl-i 'Abâ'ya bulmadı îmân* [4a/3]

*Bilmediler kadr-i şânın hâciler âh u âh
Kim hıyânet etdiler Âl-i Abâ'ya rû siyâh* [27b/2]

*Bir siyeh-rû der-i pâkinde kilâbındır Münîb
Kıl şefâ'at bendene Âl-i 'Abâ' aşkına ihsân* [42b/14]

*Etme ümmîd ü meded kimseden 'âlemde Münîb
Dü-cihânda senin her maksudun ol Âl-i 'Abâ'da* [44a/9]

Münîb, özellikle “Hz. Hüseyin” redifli kasidede hem Hz. Hasan'ı hem de Hz. Hüseyin'i samimi bir sevgi ve hürmetle anmıştır. Şair, Hz. Hasan aşkıdan zehir içebileceğini, Hz. Hüseyin'in yoluna can verebileceğini söylemiştir. Özellikle Hz. Hüseyin'e olan bağlılığını, sevgisini ve onun şehit edilmesine duyduğu üzüntüyü aşağıdaki beyitlerde şöyle ifade etmiştir:

*Hele sultân **Hasan**'ın 'aşkına içsem nola zehri
Gam yemem aksa demim râhına ol **Şâh Hüseyin**'in* [6a/3]

*Tıfl iken ol çârdeh ma'sumu ettiler şehîd
Bulmasın şefkatini hâ'in-i bî-din-i kevneynin* [6a/4]

*Âl-i evlâde salât ile selâm eyle Münîbâ
Şâd ola rûh-ı şerîfi dahı eşhâd-ı **Hüseyin**'in* [6a/5]

*Kim bu ferzendim **Hüseyin**'e bahş idüben ey Münîb
Tâ ki mesrûr ola kalbi lütf idip ana Hudâ* [7b/4]

Şair Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin’i şehit edenleri lanetlemiştir. Son beyitte de onları gökler ehline, yani meleklerle benzetmiştir:

Sad hezâran bâr-ı la’net ol pelîdin cânına
*Ki susuzlukla şehîd itdi **Hüseyin-i Kerbelâ*** [7b/7]

*Hazret-i **Hasan Hüseyin**’e bil ne etdi ol la’în*
Etmedi hürmet Alî’ye hem dahi ecdadına [11a/6]

*Ol **Hasan** halk-ı **Hüseyin** dilde dâ’im söylenir*
Hem semâvât ehlinin tesbîhi bunlar söylenir [39b/5]

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb, Kerbelâ olayından duyduğu üzüntüyü kalıcı bir yas şeklinde şiirlere dökmüştür. Şairin bu ifadeleri, onun Ehl-i Beyt’e olan büyük sevgisini belirtisidir. Kerbelâ olayı üzerinde de durarak burada Ehl-i Beyt’e çok cefa edildiğini, bunun için gözyaşları döküldüğünü ve bunu gerçekleştirenlerin kıyamet günü cezalarını bulacağını söylemiştir. Ayrıca Kerbelâ’yı yâd edip ah ve figan etmek gerektiğini; kendisinin Kerbelâ şehitlerinin yoluna kurban olduğunu ve her zaman gözyaşı döktüğünü de ifade etmiştir.

Hem tefekkür birle insaf eyle Allah ‘aşkına
*Katre’i bârân cefâya nâ-tahammül **Kerbelâ*** [9b/2]

Can-pesend-i ferzend ‘azîzim kim fedâ etsem nola
*Sana ol bed-bahtlar eder **Kerbelâ**’da çok cefâ* [11a/4]

Hârîciler bâki kalır sandınız bize cihân
***Kerbelâ**’da etdiginiz yetişir rûz-ı cezâ* [11a/5]

Gel muhibb-i hânedân ol akıt eşkin et revân
*Yâd edip de **Kerbelâ**’yı âh u efgan eyle hâ* [11b/3]

Biz Münîbâ âl-i Ahmed Murtazâ kurbânıyız
*Hem şehîd-i **Kerbelâ**’nın baş açık giryânıyız* [40a/5]

Şair, Hz. Ali'nin güçlü ve üstün özelliklerini Haydar, Haydar-ı Kerrâr ve Murtazâ gibi sıfatlarla ifade ederek şiirlerinde ona olan sevgisini şu beyitlerde ifade etmiştir:

Etme ümîd ü meded kimseden 'âlemde Münîb
*Bil Muhammed Mustafâyı **Haydâr-ı Kerrârı** gözet* [12b/7]

Münîbâ yâr-ı ağyardan hazer et âşinâ olma
*Muhibb-i âl ü **Haydarla** dilin pür et 'azîz ol* [15b/5]

*Bil Muhammed Mustafâ'yı **Haydar-ı Kerrârı** gör*
Bir nazar kıl pîrim 'Abdulkâdir Sultan gör [39b/3]

Nola zâhid gibi kalma sana pendim 'ucbâda
*'Akl u fikrin zikrin olsun Mustafâ vü **Murtazâ**'da* [27b/6]

Yâ ilâhî ol Habîb-i Mustafânun 'aşkına
*Âl-i evlâd-ı 'Alîyye'l-**Murtazânun** 'aşkına* [30b/1]

Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb, divanında Ehl-i Beyt ve Âl-i Abâ sevgisini dile getirirken Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile On İki İmam olarak bilinen Zeynelâbidîn, Muhammed Bakır, Cafer, Musa Kazım, Ali Rıza, Muhammed Takı, Ali Naki ve Mehd'den de bahsetmiştir. Şiirlerde adı geçen On İki İmam'ların şehit edilmeleri ve kimler tarafından şehit edildikleri üzerinde durulmuş, tek tek isimleri verilmiştir. En son beyitte de son imam Mehd'nin intikamını elbet bir gün alacağı ifade edilmiştir:

*Yâdigâr-ı Hazret-i Zehrâ **Hasan-ı Müctebâ***
Zevcesîdir semm içirip etdi eşhâd bî-vefâ [29b/1]

*Biri de sultân Hüseyin bin 'Aliyye'l-**Murtazâ***
Kâtili Şimr-i la'îndir la'net olsun cânına [29b/2]

*Şâh-ı **Zeynel 'Âbidîn** ol kurretü'l-'ayn-i Hüseyin*
Kim şehîd etdi anı 'Abde'l-mülük Mervân la'în [29b/3]

*Hem **Muhammed Bâkır** ol kim ibn-i Zeynel 'Âbidîn*
Kâtili Hüssâm la'în ol nûr-ı çeşm-i mü'minîn [29b/4]

Hazret-i Ca'fer İmâm ibn-i Muhammed Bâkırı

Kim şehîd etdi anı Mansûr-ı Kûfi dû-zehi [29b/5]

Hem dahi Mûsa-i Kâzım nur-ı 'ayn-i Ca'feri

Bil şehîd etdi anı Harun Reşîddir kâtili [29b/6]

Biri de Şâh-ı Alî Rızâ ibn-i sultân Kâzım

Horosanda yatar ol kim kâtili Me'mûn zâlim [30a/1]

Yigirmi beş yaşa erişdiğin Muhammed Takı kim

Nev-civâne zehr içirdi zulm edip de Mu'tasım [30a/2]

Ol Hasan u 'Askerî ibn-i 'Alî vü bâ-Nakî

Mu'temed etdi şehîd kim kâtilidür ol dahi [30a/4]

On ikinci Hazret-i Mehdî eder bir gün zuhûr

Cedd-i pâkî intikâmın almada etmez kusûr [30a/6]

SONUÇ

19. yüzyıl şairlerinden olan Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb'in bilinen tek eseri Dîvân'ıdır. Münîb, babası Refî'î Kâlâyî'nin divanını bastırarak mukaddimesini yazmıştır. Dîvân'ın tek nüshası mevcuttur. Kâlâyî-zâde Ahmed Münîb'in söz konusu divanı incelendiğinde şiirlerinin divan şiiri geleneğine uygun yazılmış olduğu görülür. Münîb, divan edebiyatının son döneminde şiirler yazmasına rağmen başarılı olabilmiş ve adını sonraki yüzyıla yazdırabilmiş bir şair değildir. Şairin yaşadığı dönem divan edebiyatının son dönemidir. Bu dönem divan şiirinde önceki dönemlere nazaran yeni bir hareketlilik söz konusu değildir. Şairin orijinallikten uzak, kendinden önceki şairlerin devamı niteliğinde şiirler yazdığı görülmektedir. Eserinde tıpkı babası Refî-i Kâlâyî gibi tarihlere yer vermiştir. Kullandığı dil ağır olmamakla beraber çok yalın da değildir. Yer yer halk tabirlerini de kullanmıştır.

Eser; 1 müsemmen, 2 na't, 7 medhiye, 39 gazel, 2 beyit, 1 şarkı, 1 müseddes ve 1 kasideden ibarettir. Dîvân; 1a'da Agâh'ın bir gazeli, 1b, 2a'da iki şarkı, 3a'da iki manzum tarih, 46b'de

Refî-i Kâlâyî'nin, Pertev Paşa'nın, Zekâyî'nin ikişer beyti, 48a'da Lütfî'nin birkaç beytiyle birlikte 420 beyit kadardır.

Şairin Dîvân'ında dikkat çeken önemli bir husus da Ehl-i Beyt sevgisidir. Dîvân'ında Kerbelâ hadisesinden ötürü yaşadığı büyük üzüntüyü dile getiren şair, Hz. Ali, Hz. Hasan ve özellikle de Hz. Hüseyin için birden çok mersiye kaleme almıştır. Farklı nazım şekilleriyle yazmış olduğu bu şiirler, onun Ehl-i Beyt'e karşı hissettiği derin bir muhabbetin izlerini taşımaktadır. Bazı şiirlerinin özellikle mahlas beyitlerinde şair, kendisini Âl-i Abâ'nın kulu ve hizmetkârı olarak ifade etmiştir. Dîvân'ındaki şiirler, Münîb'in, Ehl-i Beyt'e olan sevgisini ve muhabbetini göstermesi bakımından kayda değerdir.

KAYNAKÇA

- Alp, G. (2020). Türk edebiyatında Kerbelâ hadisesi: Konuyu kendi realitesine uygun konumlandırma çabası -eksiklikler, tespitler, literatür-. *International journal of filologia*, (4) , 56-89)
- Alp, G. (2021). Seyyid Süleyman Aşkî'nin Kerbelâ hadisesine dair risalesi: Hülâsa-i vâveylâ seyyidü'ş-şühedâ. *e-Şarkiyat ilmi araştırmalar dergisi*, 13(2), 729 - 747.
- Ahmed Münîb, *Divan-ı Münîb (Kâlâyî-zâde)*, Ahmed Münîb Efendi, Milli Kütüphane, yz. FB 482, yk.
- Aksoyak, İ. H. (2001). Refî-i Kâlâyî ve geçme çubuk manzumesi. *Türk kültürü incelemeleri*, nr. 4.
- Akün, Ö. F. (1994). Divan Edebiyatı, *İslam Ansiklopedisi*, C. 9, s.s. 389-427.
- Akyüz, K. (1990). *Modern Türk edebiyatı'nın ana çizgileri*. İnkılap Kitabevi.
- Alpaydın, B. (2007). *Refî '-i Kâlâyî Divânı*. [yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi.]
- Cebecioğlu, E. (1997). *Tasavvuf terimleri ve deyimleri sözlüğü*. Rehber Yayınları.
- Dilçin, C.(2000). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. TDK.
- Develioğlu, F. (2002). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Aydın Kitapevi.
- Fığlalı, E.R. (1998). Hüseyin, *DİA*, C. 18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 521-524.
- Güngör, Ş. (2003). Maktel-i Hüseyin, *DİA*, C 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 456-457.
- İpekten, H.(1997). *Eski Türk edebiyatında nazım şekilleri ve aruz*. Dergâh Yay.

- İpekten, H. (1988). *Tezkirelere göre divan edebiyatı isimler sözlüğü*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Kanar, M. (1998) *Farsça-Türkçe büyük sözlük*. Birim Yay.
- Kanar, M. (2009). *Arapça -Türkçe büyük sözlük*. Say Yay.
- Karataş, M. (2021). Mirzâ Muhammed Nakî (Kumrî)'nin Kenzü'l-Mesâib'i üzerine. *Mecmua*, (6-11) s.119-134.
- Kılıç, M. C. (2017). *Kerbelâ büyük acı*. Kamer Yayınları.
- Kemal, İ. E. (1988). *Son asır Türk şairleri*. Dergâh yay.
- Köksal, M. A. (1993). *Peygamberler tarihi*. Ahıska Yayınevi.
- Kurnaz, C. (1996). *Hayâli Bey divanının tahlili*. MEB Yay.
- Macit, M. (2000). *Nedim*. Akçağ Yay.
- Macit, M. (2001). *Erzurumlu Zihni divanı*. Kültür Bakanlığı Yay.
- Mercanlıgil, M. (1960). *Ebced hesabı*. Doğu Matbaası.
- Olgun, T. (1949). Edebî bahisler. Refî-i Kâlâyî. *İslâm Yolu Mecmuası*. (53): 3.
- Öz, M. (2018). Ehl-i Beyt, *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 10, s.s. 498-501.
- Özgül, M. K. (2006). *Divan yolundan Pera 'ya selametle*. Hece Yay.
- Pakalın, M. Z. (2004). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*. MEB Yay.
- Pala, İ. (1989). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. Akçağ Yay.
- Süreyya, M. (1996). *Sicill-i Osmanî*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Şemseddin, S. (1989). *Kamus-ı Türki*. Enderun Kitabevi.
- Uludağ, S. (2018). Âl-i Abâ, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.2, s.s. 306-307.
- Üzüm, İ. (1998). Hüseyin-Litaratür, *DİA*, C 18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 521-54.
- Yakıt, İ. (1992). *Türk-İslam kültüründe ebced hesabı ve tarih düşürme*. Ötüken Yay.
- Yeniterzi, E. (1993). *Divan şiirinde na 'at*. TDV Yay.